

DEĞİŞEN GÜVENLİK ALGILAMALARI VE TÜRK SAVUNMA KONSEPTİ: ABD- TÜRKİYE İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME¹

Gülşah Özdemir*

ÖZET

Giderek daha fazla militarize hale gelen Ortadoğu ve tırmanan gerilimleriyle Doğu Akdeniz, Türkiye'nin güvenlik ve dış politik gündemini yakından ilgilendiren konular olmaya devam etmekteyken, NATO üyeliği ve ABD ile olan müttefiklik ilişkilerinin yaşadığı krizler Türkiye için sorgulanmaya devam eden meseleler olarak kalmaktadır. Doğu Akdeniz'deki egemenlik haklarının korunması ve Suriye'de PKK uzantısı yapılanmaların tasfiyesi gibi öncelikli meseleler Türkiye'nin güvenlik politikalarını askeri aktivizm ve milli savunma sanayisinin geliştirilmesi gibi iki sütunda kurmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkiye'nin kendi güvenliğini sağlama noktasında gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar ile Suriye'deki terör yapılanmaları olarak değerlendirdiği oluşumları temizleme çabaları, Rusya'dan aldığı S400 hava savunma sistemleri ve geliştirdiği geniş çapta ticari ve enerji işbirliği yönelimleri Türkiye'nin otonom bir dış politika üreteceğine dair göstergeler olarak sıralanmaktadır. Türkiye'nin izlediği dış politika çizgisinde ABD gibi müttefikiyle zaman zaman karşı karşıya gelişi, izlenen stratejinin tepkisel mi yoksa bilinçli bir tercihin ürünü mü olduğu sorusunu akla getirmektedir. Her fırsatta NATO'ya olan bağlılığını ifade eden Türkiye'nin ulusal güvenliğine ilişkin olarak herhangi bir risk ortamının oluşmasına izin vermeyeceği aşikar olup, Türkiye politik tavrını uluslararası ortamda daima net bir şekilde ortaya koymakta ve dış politika icrasında etki sağlayacak askeri gücünü artırmaya yönelik projeleri hayata geçirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik algısı, Savunma sanayi, ABD-Türkiye ilişkileri, Doğu Akdeniz, Suriye Krizi

Jel Sınıflandırması: F52

Changing Security Perceptions And Turkish Defense Concept: An Evaluation Of Us-Turkey Relations Framework

ABSTRACT

While the increasingly militarized Middle East and Eastern Mediterranean with its escalating tensions has continued to become a topic closely related to Turkey's security and foreign political agenda, NATO and the crisis in the alliance where relations with the US remain as a matter continued to be questioned for Turkey. Priority issues such as the protection of sovereign rights in the Eastern Mediterranean and the elimination of PKK extension structures in Syria requires to install Turkey's security policy in two columns such as military activism and the development of the national defense industry.

Clearing terrorist elements in Syria through cross-border operations to ensure its own security and wide-ranging commercial and energy cooperation orientations developed with S400 air defense

¹ Bu çalışmanın bir bölümünde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde 2020 tarihinde savunulan yazara ait "ABD Ulusal Güvenlik Stratejileri Çerçevesinde Türkiye İle İttifak İlişkilerindeki Dönüşüm (2003-2016 Dönemi)" başlıklı doktora tezinden faydalanılmıştır.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim dalı doktora mezunu, g.ozdemir.bld@gmail.com, ORCID No: 0000-0001-8900-2560

systems from Russia are listed as indicators of Turkey's producing an autonomous foreign policy. Turkey's confrontation with its ally like the USA from time to time in the line with its foreign policy, raises the question of whether the strategy followed is reactive or the product of a conscious choice. It is obvious that Turkey, expressing its commitment to NATO at every opportunity, will not allow any risk environment regarding its national security to occur and also Turkey's attitude in the international political environment at every opportunity clearly reveals and realizes projects to increase military power that will have an impact on foreign policy execution.

Keywords: The Perception of Safety, Defense Industry, The US-Turkey Relations, The Eastern Mediterranean, Syria Crisis

Gel Codes: F 52

1. GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğunun ardından, dostlukların ve kalıcı düşmanlıkların olmadığı yeni bir dünya düzeni içerisinde yerini alan Türkiye, kurulduğu tarihten buyana darbeler, dış ve iç müdahaleler, millet iradesini sınırlayan ekonomik ve siyasal krizlerin ortasında pek çok travma atlatmıştır.

Türkiye'nin üzerinde bulunduğu coğrafya gereği istikrarsız bir bölgede bulunuyor olması sebebiyle her dönem iç ve dış tehditlere maruz kalması onu askeri savunma anlamında en yüksek harcamalara sahip ülkeler arasına sokmaktadır. Başta Yunanistan olmak üzere komşuları ile potansiyel krizler yaşanması ihtimali kapsamında savunma harcamalarının her dönem yüksek tutulmasını elzem hale getirmektedir. Gerek ülke güvenliği gerekse bölgesel güvenliğin sağlanması anlamında caydırıcı bir güç unsuru olabilmek adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin modern silahlı teçhizat ihtiyacının üst düzeyde gerçekleştirilebilmesini gerekli kılmaktadır.

Zamanın hızlandığı bir çağda bölgesel ve küresel anlamda sürekli değişen krizler gündeminde devletlerarası ilişkilerin önemli bir unsuru olan işbirliği ve müttefiklik kavramlarının da içini doldurmak oldukça zorlaşmıştır. Öyle ki, gerek Suriye İç Savaşı süresince gerekse Doğu Akdeniz'de yer alma mücadelesinde geleneksel ittifak ilişkilerinin yanı sıra konjonktürel olarak gelişen bölgesel ilişkilerinde Türkiye, hem NATO müttefiki ABD hem de kuzey komşusu Rusya ile ciddi güvenlik sınavlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Suriye Krizinde sahada her iki ülkenin vekalet unsurlarına askeri anlamda cevap vermek zorunda kalan Türkiye, Doğu Akdeniz'de kurduğu bölgesel ikili ilişkileri ile kendisini dışlandığı bir oluşum karşısında kritik hamleler yaparken bulunmaktadır.

Klasik güvenlik ikilemi meselelerinin devam ettiği ve silahlanma yarışının hız kesmeden sürdürüldüğü günümüz uluslararası ortamında müttefiklik ilişkilerinin ve karşı- dengeleyici koalisyon birlikliklerinin değişen şartlara göre etkisini sürdürdüğü görülmektedir. Türkiye, Doğu Akdeniz bölgesinde kendisine yönelik oluşturulan İsrail, Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin dışlayıcı ittifakına karşı, artan deniz ve hava gücü kabiliyetinin etkisiyle askeri bir caydırıcılık stratejisi izlemektedir. Gerek Suriye gerekse doğu Akdeniz'deki enerji güvenliği hususunda ulusal kaygı ve çıkarlarının göz ardı edildiği Türkiye'nin müttefikleri ile karşı karşıya geldiği uluslararası ortamda bölgesinde enerji kaynakları üzerinden uzun süredir devam eden çatışmalar karşısında akılcı adımlarla siyasi ve diplomatik anlamda elini güçlendirmek istediği görülmektedir.

Ülkelerin ulusal savunma sanayilerini bilim ve teknoloji anlamındaki yenilikleri takip ederek geliştirmeleri toprak bütünlüğünün sağlanması ve sınır güvenliğinin ötesinde bölgesel ve küresel ölçekte öz çıkarlarına yönelik hamlelerde söz sahibi olabilmeleri açısından da oldukça önemli bir unsurdur. Bu aşamada savunma sistemleri için gerekli teçhizatları ithalat yoluyla temin ediliyor olmasının zorluklarını geçmiş dönemlerde tecrübe eden Türkiye için savunma sanayinde millileşme hareketlerine ihtiyaç duyduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda çalışmamızda değişen tehdit algılamaları ekseninde son 15 senedir savunma sanayi anlamında atılımlar yapmaya çalışan Türkiye'nin Ortadoğu jeopolitiğinde ve ABD ile olan müttefiklik ilişkilerinde karşılaştığı krizlere odaklanılmıştır.

2. DEĞİŞEN GÜVENLİK ALGISI VE SAVUNMA STRATEJİLERİ

Kelime anlamıyla, kişilerin zarar veya tehlikelere karşı emniyette olma hali olarak tanımlanan güvenlik, bireyin diğerlerinden gelebilecek zararlara karşı korunaklı hissettiği ruh hali olarak tanımlanmaktadır. Öyle ki psikolojik bir gereksinim olan güven duygusu objektif olarak mevcut değerlere yönelik tehdidin olmama haliyken, subjektif olarak da bu değerlere yönelik olası saldırı ihtimalini düşündürmektedir (Wolfers, 1952: 485). Her iki algıda da bir ulusun güvenliği söz konusu olduğunda algılanan durum, tam bir güvensizlik hissinden, korku duygusunun ortadan kalktığı kutba kadar olan geniş bir yelpazeyi içine almaktadır.

Güvenliğin reel koşulların ötesinde algılarla da şekillenebilen bir durum olduğu göz önüne alındığında her toplumsal dönemin kendine has tehditleri ve bu tehditler

etrafında şekillenen güvenlik algılamalarının var olduğu düşünülebilmektedir. Devleti birleştirici bir aktör olarak algılanması ile uluslararası ilişkileri listenin en başında ulusal güvenlik meseleleri olacak şekilde bir sorunlar hiyerarşisi halinde ele alınmaya başlanmıştır (Knutsen, 2015: 342).

Fransız İhtilalinin ortaya çıkardığı ulusçuluk fikri ülkesel güvenlik anlayışını da beraberinde getirmiş ve bu anlayış ile devletin sınırlarını ve egemenliğini koruma fikri devletlerin temel amaçları içerisinde yerini almıştır (Birdişli, 2017: 36). Günümüzde neredeyse bütün ülkelerce benimsenen ulusal güvenlik politikaları, böylelikle, ulusal güvenlik çerçevesinde her türlü silahlanma ve istihbarat faaliyetleri hususunda yasal bir zemin bulmuştur.

Netice itibariyle devletler için güvenlik meselesinin kendi var oluş nedenleriyle ilişkilendirilen 'ulusal güvenlik' kavramıyla birlikte tanımlanan bir politika olarak görülmesi 20. yüzyılın siyasal konjonktürünün bir sonucudur. Uluslararası istikrarın tanımlanması, sürdürülmesi ya da ortadan kaldırılması açısından değerlendirildiğinde, ulusal güvenlik kavramı devletler tarafından klasik paradigmanın etkisinde askeri güç ekseninde tanımlanmış; temelde askeri imkân, kabiliyet, kapasite ve stratejileri geliştirmek olarak yorumlanmıştır (Baylis, 2008: 73).

Savunma ile doğrudan bağlantılı görülerek bir devlete karşı yapılan saldırıların önlenmesi olarak kabul gören güvenlik kavramı, herkesin birbirinin rakibi ve sınırlayıcısı olduğu uluslararası arenada, kendi savunma ihtiyaçlarını karşılayarak dışa bağımlılıklarını en alt düzeye indirmeleri anlamında ülkeleri milli savunma sanayilerini geliştirmeye sevk etmektedir.

Genişleyen tehdit algılarıyla birlikte gelişen teknolojiyle doğru orantılı bir şekilde amacı ve yapısı anlamında farklılaşan savunma sistemleri devletler açısından oldukça karmaşık bir yapı meydana getirmektedir. Tüm silah türlerine ve savunma sistemlerine aynı anda sahip olamayacak olan devletler açısından silahlanma tercihlerini yaparken kapasitelerini artıracak savunma mekanizmaları geliştirmek anlamında doğru tercihe odaklanmak devletin güvenlik stratejileri açısından önemli bir mesele halini almaktadır.

Devletlerin siyasi bir takım hedeflere ulaşmak maksadıyla araç olarak kullanacağı savunma mekanizmaları ve askeri yöntemlerin devletin stratejik mantığına uygun olup olmadığı, hedefler ve araçlar arasındaki uyumun doğru kurulması ile oldukça yakından

ilgilidir. Devletlerin stratejik hedeflerinin ulaşılabilir olması sahip olduğu silah teknolojilerinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, devletin elindeki silah teknolojilerini doğru tanımlayıp sahip olduğu silah kapasitesini doğru siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla kullanıyor olması gerekmektedir. Ancak görülen odur ki; günümüz uluslararası sisteminin mevcut anarşik yapısında en etkin faktör olan silahlanma her devlet için kaçınılmazken silah teknolojilerindeki gelişmeleri aynı derecede takip etmeleri pek mümkün gözükmemektedir (Krepinevich, 1994: 30-42).

Silah teknolojilerine sahip olma anlamında ise kendi kendine yeterlilik sağlayamayan devletler doğrudan silah temin etmek veya teknoloji transferi yapmak gibi yöntemlere başvurabilmektedir. Teknolojik kapasiteyi temel alan bir yaklaşımla devletin askeri yeterliliklerini artırmak amacıyla tercih ettikleri satın alma yoluyla edinilen silahların bir tür dışa bağımlılık unsuru haline geldiği görülmektedir.

Bağımsız bir savunma kapasitesi oluşturmak isteyen her devletin dışa bağımlılığı minimum seviyeye indirmek suretiyle yerli savunma sanayisini güçlendirme yolunu tercih etmeleri beklenmektedir. Her ülkenin eşit şartlarda olmadığı silah üretiminde doğrudan temin ile başlayan sürecin bakım onarım, alt parça üretimi gibi aşamalarından geçen bazı devletlerin bağımsız silah üretimine doğru evirildiği görülmektedir (Krause, 1995: 171). Bu anlamda bir takım istisnai süreçler haricinde askeri yapılanma sürecini büyük oranda ABD odaklı oluşturan Türkiye'nin oldukça geç kaldığı silahlanma yarışında boy göstermesi dış politika ve savunma alanlarında olduğu kadar ekonomik ve siyasi anlamda da çıkarlarına uygun bir hamle olarak değerlendirilebilmektedir.

3. TÜRK SAVUNMA SANAYİİ VE MİLLİLEŞME ÇABALARI

Kuruluşunun ilk yıllarında yeni devletin ve rejimin pekişmesi önceliğine dayalı bir strateji izleyen Yeni Türkiye Cumhuriyeti, daha çok ülke içi reformları gerçekleştirmeye odaklıysa da günümüz savunma sanayisinin temellerini oluşturacak birtakım adımlar da atmıştır. Bilhassa savunma sanayinin devlet eliyle gerçekleştirilmesinin önemi kapsamında ilk önemli adım olarak Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında savunma sanayi ülke kalkınmasının temel hedefleri arasında görülmüştür (Pamuk, 2014: 235). Milli savunma sanayinin kurulmasını uzun süredir amaçlamış olan Türkiye, ulusal havacılık sanayinin gelişmesi adına Ankara'da uçak ve motor fabrikasını kurmuş ve Makine Kimya Endüstrisi Kurumu ile bir devlet politikası

olarak² savunma sanayinde millileşmeyi destekleyen girişimlerde bulunmuştur (TBMM Kanunlar, 1950).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu düzen içerisinde batı bloku ülkelere yakınlaşma ile Marshall planı dahilinde ABD'den aldığı askeri yardımlar ve NATO üyeliği ile başlayan süreçte savunma sanayisini dışa bağımlı bir şekilde sürdürmüştür. Ortaya çıkan bu yeni düzen içerisinde Sovyet tehdidi karşısında bölgesinde güvenliği tesis etmek adına Türkiye'nin bir güvenlik stratejisi olarak NATO'ya üye olması ile birlikte ABD ve İngiltere'nin bölge ülkelerine sağladığı fon ve yardımların da etkisiyle milli savunma sanayine yönelik politikalarda dışa bağımlılık söz konusu olmuştur. 1941–1944 yılları arasında ABD'nin savaş malzemesi verme şeklinde “Ödünç Verme ve Kiralama” (Lend and Lease)³ Kanununu yürürlüğe koyması ile Türkiye'nin henüz kuruluş aşamasındaki savunma sanayi yatırımları olumsuz etkilenmiştir (Hathaway and Shapiro, 2017: 179).

Türkiye ve ABD arasında 1945 senesinde imzalanan ve İkinci Dünya Savaşında askeri yardım taahhüdü anlamına gelen Askeri Yardım Antlaşması⁴ ve sonrasında savaşın bitmesiyle birlikte Truman Doktrini ve Marshall Planı kapsamında askeri malzeme ve mali yardım uygulamaları devreye koyulmuştur (Ataöv, 1965: 105). Bu yardımlar, Türkiye açısından Sovyet tehdidi karşısında kısa vadeli olumlu sonuçlar ortaya çıkarmış (Challener, 1986: 43) olsa da uzun vadede milli savunma sanayisinin gelişimini yavaşlatan olumsuz gelişmeler olarak görülmektedir. Nitekim 1974 Kıbrıs Harekâtı ile müttefiki olduğu batı bloku ülkelerinin başta ABD olmak üzere uygulamaya başladıkları askeri ambargolar neticesinde zor günler yaşayan Türkiye, sanayi sektöründe güçlü ve uzun soluklu adımlar atmasının gerekliliğini fark etmiştir. 1975'te üç yıllık bir süreçte müttefiki Türkiye'ye yaptırım uygulamış olan ABD için, bugüne kadar Rusya, Küba, İran ve Kuzey Kore gibi pek çok ülkeye yaptırım uyguladığı göz önüne alındığında, ülkelerin kararlarını kendi isteği doğrultusunda etkileyebilmek adına oldukça sık başvurulmuş ancak etkileri görece tartışılabilir olan bir yöntem olduğu söylenebilmektedir.

---

² 08 Mart 1950 tarihli ve 5591 sayılı kanunla sermayesinin tamamı devlet tarafından karşılanmak üzere Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü tüm mal varlığı ile devredilerek kurulmuştur.

³ Bu program bir hibe şeklinde değil de teçhizat desteği talep eden ülkelere yönelik geri ödemeli bir yöntem şeklinde geliştirilmiştir.

⁴ 19 Ekim 1939 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya ile imzalanan ve onbeş yıl geçerliliği olan bu antlaşma Türkiye'ye karşı askeri bir saldırı durumunda koruma taahhüt etmektedir. Askeri yardımlarla toparlanma süreci yaşayacak Türkiye'nin de müttefiklerin safında savaşa girmesi öngörülmekteydi.

Kıbrıs Barış Harekâtı süresince uygulanan bu ambargoya 1969 Savunma ve İşbirliği antlaşmasından çekilme ve ülkedeki Amerikan üslerini kontrol altına alma şeklinde bir karşılık veren Türkiye (Kayar, 2003: 130) bu sürecin olumlu bir getirisi olarak kendi savunma sanayisine yönelik adımlara hız vermiştir. 1975 ve 1988 seneleri arasında sürdürülen savunma sanayini geliştirmeye yönelik çalışmaların derlenerek bir politika haline dönüşmesi ile Türkiye'nin savunma stratejileri 1990larda "Türk Savunma Sanayi Politikası ve Stratejisi Esasları" (TSSPSE-Türk Savunma Sanayi Politikası ve Stratejisi Esasları, 1998) şeklinde bir doküman haline getirilebilmiştir.⁵ Bu doküman ışığında TSK'nın askeri teçhizat ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik atılımlar atmaya başlayan Türkiye, ASELSAN'ın kuruluşunu gerçekleştirerek milli askeri sanayinin ilerlemesinin önünü açmıştır. Silahlanma ve askeri yapılanma anlamında uzun yıllar büyük ölçüde ABD'ye dayalı bir savunma stratejisi izlemiş olan Türkiye'nin, ancak ambargo sonrası savunma harcamalarını arttırmak suretiyle dünyadaki silahlanma yarışına dahil olabildiği görülmektedir.

ABD ile Osmanlı dönemine uzanan ikili antlaşmalar ve ticari ilişkiler göz önüne alındığında Avrupa devletleri ile Navarin Baskını sonrası yaşadığı gerilimin karşılığında ABD ile yakınlaşmaya yönelik adımlar atılmıştır. Böylelikle Osmanlı yönetiminin donanmasını ivedilikle restore etme ve yerel buharlı gemi üretimini sağlamak adına 1830'da "Dostluk Ticaret ve Seyri Sefain Muahedesi" anlaşması ile ABD ile ortak bir üretim sürecine girildiği bilinmektedir (Örenç, 2013: 135-137). Öyle ki yıllar sonra bu durum ABD ile yaşanan gerilim sonrası yerel ve milli silah üretim adımları şeklinde Türk savunma sanayinde karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Amerikan silahlarının kullanılması sebebiyle ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı silah ambargosu büyük bir krize sebebiyet vermesinin yanında ABD'ye dayalı bir tedarik sağlama sisteminin dönüşümünde Türkiye'nin savunma sanayisi için bir dönüm noktası olmuştur. Müttefiklerinden hibe edilmiş veya alınmış olan teçhizatları kullandıkları gerekçesiyle gerçekleştirilen bu ambargo⁶karşısında Türkiye savunma ihtiyacını karşılamak adına dışa bağımlı olmanın

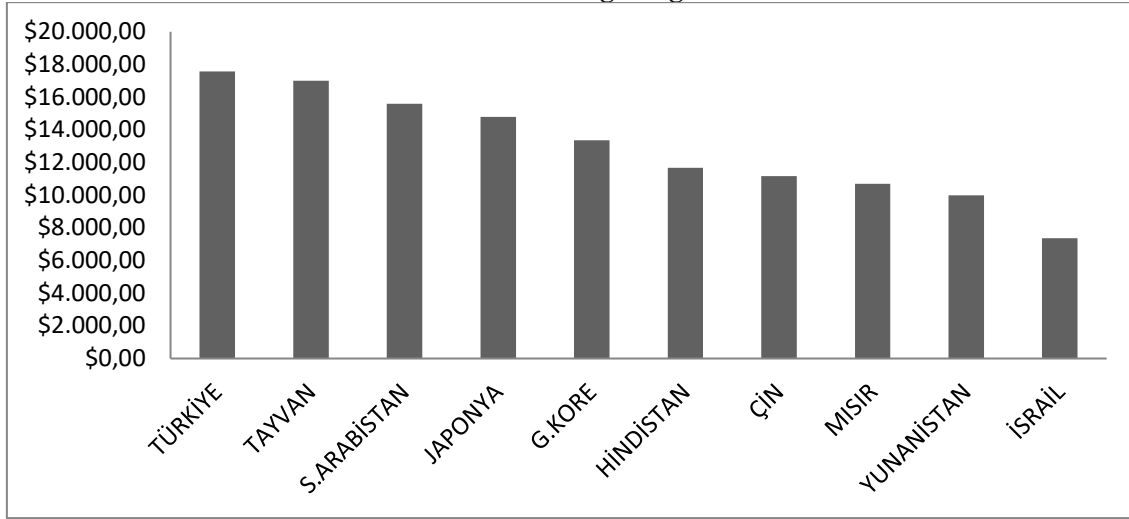
---

⁵ 25.5.1998 gün ve 98/11173 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olarak 20 Haziran 1998 günü Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁶ 12 Temmuz 1947 tarihli Türkiye'ye Yapılacak Yardımlar Hakkındaki Antlaşmanın 4. Maddesi askeri yardımların verilmiş amacı dışında kullanımı için ABD iznini gerekli kılmaktadır. Öyle ki bu durum Kıbrıs

dezavantajlarını acı bir tecrübe olarak yaşamıştır (Armaoğlu, 1991: 162-163). Bu ambargo ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakıfları kurulmuş ve bu vakıfların çalışmaları ile birlikte dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla devlet destekli ASELSAN, HAVELSAN, ASPİLSAN gibi kurumlara yatırımlar sağlanmış, HEMA Dişli Sanayi, Asil Çelik Sanayi, Barış Elektrik Endüstrisi, İşbir Elektrik ve ASMAŞ gibi teknolojik ürünler geliştiren şirketlerin kurulumu desteklenmiştir (TSK Güçlendirme Vakfı).

Tablo 1. 1991- 2000 Yılları Silah İthalatı Gösterge Değerleri

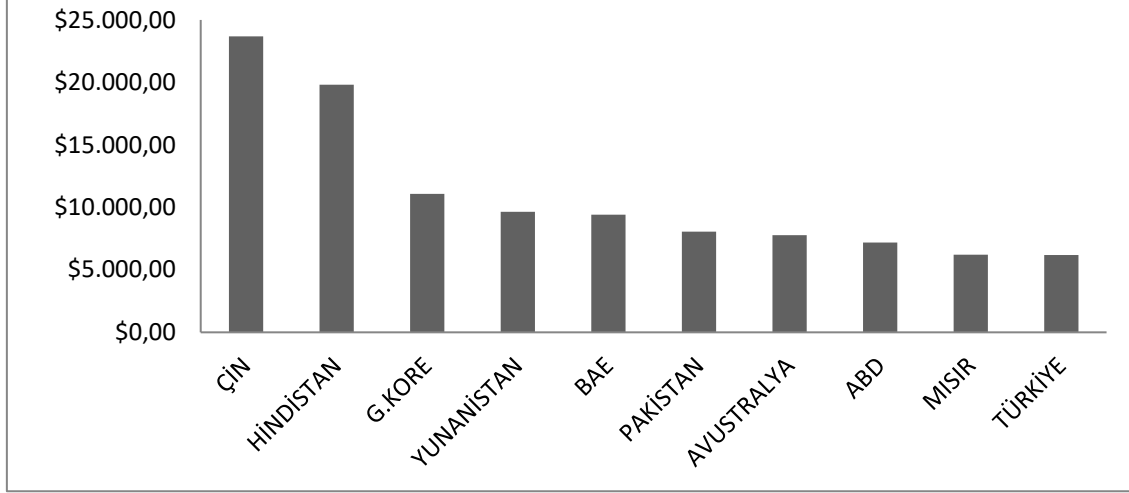
Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) verileri kullanılmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dünyada azalma eğilimine giren savunma harcamalarına bakıldığında Türkiye açısından bu durum tam tersi yönde sürekli artış şeklinde ilerlemiş ve 1990 yılından itibaren silah ithalatında üst sıralarda yer almıştır (TÜSİAD, 2001).

müdahalesini gerçekleştiren Türkiye'ye uygulanan silah ambargosunun temeli olarak değerlendirilmektedir.

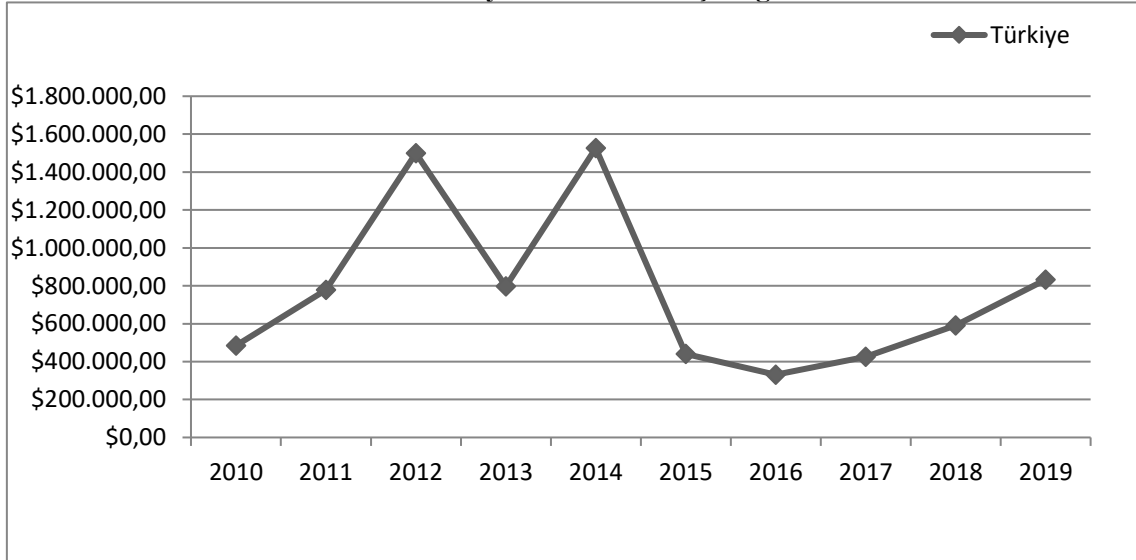
Tablo 2. 2001-2010 Yılları Silah İthalat Gösterge Değerleri

Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) verileri kullanılmıştır.

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) verilerine göre 1990-1999 yılları arasında oransal olarak en fazla artış gösteren silah ithalatçısı olarak Türkiye ilk sırada yer almaktayken, 2000-2010 yılları silah teminine bakıldığında ise durumunun 10. sıraya gerilemiş olduğu görülmektedir.

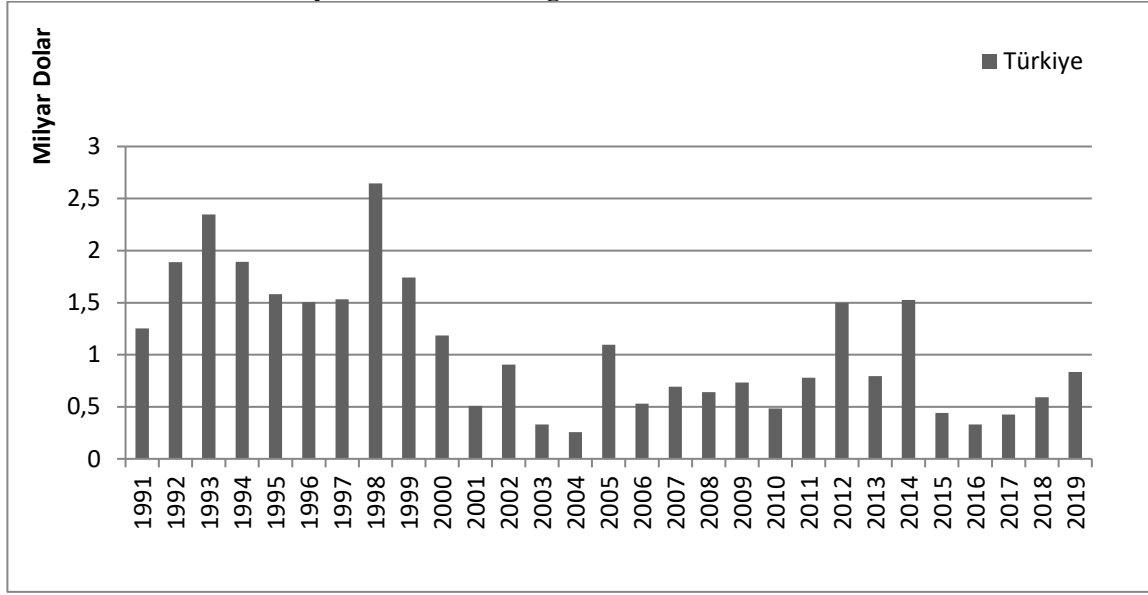
Tablo 3. 2010-2019 Yılları Arası Türkiye Silah İthalatı Çizelgesi

Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) verileri kullanılmıştır.

2010 yılından itibaren küresel silah ithalatına yönelik verileri göz önüne alındığında 2010-2014 yılları arasında küresel silah ithalatında % 3,7 olan Türkiye'nin payının ise 2015- 2019 yıllarına bakıldığında % 1,8'e doğru gerileyen bir seyir izlemekte olduğu görülmektedir (SIPRI, 2019).

Tablo 4. 1991-2019 Türkiye Silah İthalat Değerleri

Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) verileri kullanılmıştır.

Türkiye'nin gerçekleştirdiği askeri teçhizat ithalatı değerleri de göz önünde bulundurulduğunda silahlanma anlamında yıllar içerisinde kademeli bir şekilde gerçekleştirdiği bir dışa bağımlılıktan kurtulma stratejisi şeklinde değerlendirilebilmektedir.

Soğuk Savaşın bitişini baz aldığımız bu verilerde ülke içi terör yapılanmaları ve Körfez Savaşının etkileri ile silahlanma ihtiyacı hisseden Türkiye, bu ihtiyacın büyük bir kısmını ithalat yolu ile karşılayabilmiştir. Savunma ihtiyaçlarını 1990'lı yıllarda büyük oranda hazır alım şeklinde karşılayan Türkiye, 2000'li yıllara doğru gelindiğinde ortak üretim modellerini artırmaya yönelmiş ve 2000 sonrası yürütülen politikalar ile yerli üretim modeline yoğunlaşması ile ithalat oranlarında gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Silah gücünün modernizasyonu ve değişen teknolojiye uyumu anlamında Türk Silahlı Kuvvetleri envanterindeki zırhlı kara araçları, deniz kuvvetleri mühimmatları, korvetler, insanlı ve insansız hava araçları eğitim uçakları ve uydu sistemleri gibi ekipmanların yerel imkanlarla üretimi sağlanmıştır. Daha önceleri lisans odaklı üretim yapan savunma sanayinde tasarım odaklı çalışmalara yer verilmeye başlanması Türkiye'nin silahlı kuvvetlerinin yanı sıra diğer kamu kurumlarında da ihtiyaçların yerel araç-gereç, teçhizat ve yazılımlarla karşılanmasının yolunu açmaktadır (2018-2022 Savunma Sanayi Sektörel Strateji Dokümanı).

Savunma ve güvenlik teknolojilerinde Türkiye’yi üstün kılmak ve savunma ve güvenlik yeteneklerinin gelişiminde süreklilik sağlayacak sanayileşme, teknoloji ve tedarik programlarına yön vermek vizyon ve misyonları ile güvenlik ve savunma temelinde teknolojik deneyim kazanarak Türk Silahlı Kuvvetlerini geleceğin savaş ve çatışma ortamlarına hazırlamayı hedefleyen kamu politikaları izlenmiştir (Stratejik Plan 2019-2023). Nitekim bu doğrultuda sahaya çıkmaya başlayan, MİLGEM Korveti, Atak Taarruz Helikopteri, Altay Tankı, Anka ve Bayraktar İnsansız Hava Araçları, Hürkuş Eğitim Uçağı, Göktürk-1 Gözetleme uydusu, Süratli Müdahale Botları, Yeni Tip Karakol Botları, Milli Piyade Tüfeğı, Mayına Karşı Korumalı Araçlar, Hava Savunma ve Füze Sistemleri gibi milli ürünler savunma sanayinde hızla yerini almıştır. Silahlı Kuvvetler envanterinde yer alan yerli üretim ekipmanların hızlı bir oranda artması sonucunda savunma ihtiyaçlarını 2002 yılında % 24 oranında yerli kaynaklardan karşılamakta olan Türkiye için bu durum 2011 yılına gelindiğinde % 54lere çıkmış ve 2018 yılı için de % 66 oranını⁷ bulmuştur (SSB, 2019). Böylelikle çok kısa zamanda büyük bir yol kat etmiş olan Türkiye’nin, savunma sanayinde dışa bağımlılığı azaltmaya yönelik bu tür projeleri hayata geçirmek suretiyle savunma ve güvenlik alanında dünya sıralamasında yerini almaya başlamış olduğu görülmektedir. Nitekim Savunma ve Havacılık Sanayi İmalatçılar Derneği’nin (SASAD) sektörden doğrudan edindiği bilgiler ışığında Türkiye’nin 2002’de 1.3 milyar dolar düzeyinde olan savunma ve havacılık sanayi ürünleri sektörlerindeki cirosu 2006’ya gelindiğinde 6 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bu rakamların 2019 yılında⁸ bir önceki yıla göre yüzde 24,3 artışla 10 milyar doların üzerinde seviyelerde olması savunma sanayinde yerleşme hareketlerinde oldukça verimli bir dönem içerisinde olunduğunun birer göstergeleridir (SASAD, 2019).

2002 yılından buyana savunma sanayi projelerini yaklaşık 9 kat artıran Türkiye, 2002’de % 80 dışa bağımlı bir şekilde yürüttüğü savunma projelerini, halihazırda % 70 oranında hızla artan yerlileşme oranı ile sürdürmektedir (SSB, 2016). 164 ülkeye savunma ve havacılık sanayi ürünleri ihracatı yapar hale gelen Türkiye’de, kara, hava

---

⁷ Bu hedefin 2023 yılı için öngörülen oran olarak % 75 şeklinde planlanmakta olduğu 2019 senesi faaliyet programlarında görülebilmektedir.

⁸ Yine aynı dönemler arasında savunma ve havacılık ihracatı 247 milyon dolar seviyelerinden yaklaşık 2 milyar dolar seviyelerine, Ar-Ge harcamaları 49 milyon dolar düzeyinden 1,25 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır.

ve deniz kuvvetlerine yönelik toplam bedeli yaklaşık 85 milyar doları bulan 650'ye yakın proje yürütülmektedir ("Millî Savunma Bakanı", 2019). Bu projelerden biri olarak 2007 tarihinde Milli Tank Üretim Projesi kapsamında geliştirilen Altay, teknolojik silah donanımlarına sahip, manevra yeteneği yüksek, etkili ateş-darbe gücüne sahip, elektronik hareket kabiliyeti yüksek bir tank olarak kara araçları kategorisinde yer almaktadır. Silahlı kuvvetler için etkili bir taşıma aracı olarak envantere katılan Kirpi projesi ile ülke içi ve ülke dışında terörle mücadele kapsamında mayın, balistik ve el yapımı patlayıcılara karşı üstünlük sağlamayı hedefleyen Türkiye, Cobra II ve Ejder Yalçın gibi Zırhlı Taktik Araçlar ile kırsal alan ve meskûn mahallerde hareket kabiliyetini artırmak adına iç güvenliğini sağlamaya yönelik çalışmalar da gerçekleştirmektedir (SSB Projeler, 2020).

Milli tank üretiminin yanında % 70 oranında yerli üretim ile yürütülen Milli Gemi (MİLGEM) Projesiyle Cumhuriyet tarihinde ilk defa korvet tipi askeri bir gemi tasarlamayı başarmış olan Türkiye, denizlerdeki hareket kabiliyetini artırmaya yönelik TCG-BAYRAKTAR ve ikinci gemi TCG-Sancaktar'ı 2018 senesinde Türk Deniz Kuvvetlerine kazandırmıştır (STM, Milgem). Yeni tip denizaltı projesi kapsamında ise 6 adet olması planlanan deniz altılarının ilki TCG Piri Reis Deniz Kuvvetlerinin ilk havadan bağımsız tahrik sistemli denizaltısı olarak 2019 sonunda suya indirilmiştir (DKK, Denizaltı Projeleri).

Savunma Sanayinin geliştirilmesi noktasında ardı ardına gelen millileştirme çabalarına dönük projeler ile havacılık alanında da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Silahlı kuvvetlerin ihtiyaç duyduğu saldırı, taktik ve keşif helikopteri üretilmesi noktasında ATAK helikopterleri yakın hava desteği ve çok amaçlı operasyonlar için iki ayrı şekilde tasarlanarak 2014 senesinde teslim edilmiştir. Türkiye'nin ihtiyacı olan yerli imkanlarla tasarlanan ve geliştirilen eğitim uçağına yönelik geliştirilen bir diğer proje olan HÜRKUŞ projesi ile temel eğitim uçağı yanı sıra Türk Silahlı Kuvvetlerin ihtiyaçlarına yönelik yeni nesil temel eğitim uçağı ve hafif silahlı keşif ve saldırı uçağına üretilmesi öngörülmektedir (TUSAS, 2020).

Her keşfin bir zorunluluktan çıktığı düşünülecek olursa, hava sahasının gözetlenmesi ve kontrolü noktasında Türkiye'nin İsrail yapımı insansız hava aracı Heron'lara yönelik bozuk çıktığı ve yanlış hedefleri vurduğuna dair yaşadığı zorluklar

yerli imkanlar ile insansız hava sistemlerinin geliştirilmesi fikrini ortaya çıkarmıştır (“Heron Antlaşması”, 2019). Bu noktada TSK’nın keşif, gözetleme, hedef belirleme, teşhis ve tespit açısından gereksinimlerinin karşılanması anlamında bir ANKA projesi olan “İnsansız Hava Aracı Geliştirme Programı” kapsamında insansız hava görüntüleme sistemi geliştirilerek hizmete sunulması hedeflenmiştir. Bu anlamda Bayraktar İnsansız Hava Aracı Projesinin devam ettiği süreçte hedeflerin havadan etkisiz hale getirilmesi ihtiyacının karşılanmasına yönelik silahlı insansız hava araçlarının üretilmesi çalışmalarına hız verilmiştir (TUSASMAG, 2019).

Türkiye’yi çevreleyen karasuları ve kara alanlarında gözetleme faaliyetleri sürdürülebilmesi noktasında ortaya çıkan modern ve etkin koşullara sahip bir yöntem ihtiyacı hasıl olduğundan milli bir uzay ve uydu modelinin tesis edilmesi gerekmiştir. Bu amaç doğrultusunda uzay teknoloji alanlarında çalışmalarını yoğunlaştıran Türkiye üçü haberleşme, üçü gözlem olmak üzere toplam 6 aktif uydusu⁹ ile bu alanda yatırımlarını sürdürmektedir (TURKSAT, Uydu Projeleri, 2020).

Askeri istihbarata yönelik kullanım yanında orman sahalarında, kaçak yapılaşmalarda, doğal afetlerde, tarımsal alanlarda ve coğrafi haritalandırma yöntemlerinde etkin bir şekilde kullanım olanağı sunacak önemli bir yatırım olarak Göktürk Projeleri hayata geçirilmiştir. TUSAŞ, ASELSAN, TÜBİTAK, ROKETSAN gibi Türk ortaklarının katılımı ile Türk mühendisler tarafından tasarlanan gerçekleştirilen bu projeler uydu montaj, entegrasyon ve Test Merkezi gibi kritik altyapıları bünyesinde barındırmakta olup Türkiye’nin uzaydaki gözü olması beklenmektedir (Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü, 2020).

Türkiye, mevcut ve olası risklere ve tehditlere yönelik caydırıcı bir kuvvet oluşturmak adına karada, havada ve denizdeki hakimiyet alanlarını güçlendirmek amacıyla uygun olarak büyük ölçekli savunma projelerini bir hayata geçirmektedir. Silahlı kuvvetlerin caydırıcılığının esnekliğinin ve hareket kabiliyetinin artırılarak kazanacağı yeni yetenekleri ile Türkiye’nin bölgesel istikrarın korunmasında oynayacağı rolün yanı sıra yer aldığı çok uluslu ittifak grupları içerisindeki potansiyelinin güçlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

---

⁹ Türksat 3A, Türksat 4A ve Türksat 4B haberleşme uyduları haberleşme ihtiyacını karşılarlarken Göktürk 1, Göktürk 2 ve Rasat gözlem uyduları gözlem yapmaktadır.

4. MİLLİ SİLAHLARIN OPERASYONLARDAKİ ETKİLERİ VE TÜRKİYE’NİN SINIR ÖTESİ VARLIĞINA ABD REAKSİYONU

11 Eylül sonrasında uluslararası sistemde meydana gelen değişim ve dönüşümlerin yanı sıra gerek Ortadoğu gerekse Kuzey Afrika ve Asya ekseninde gelişen istikrarsızlıklardan fazlasıyla etkilenen ülkelerin başında gelen Türkiye, kendi ulusal güvenlik anlayışını ve dış politik kararlarını yeniden gözden geçirme ihtiyacı duymuştur. Özellikle Suriye iç savaşı sırasında sınırlarında artan hareketlilik ve devlet dışı aktörlerin yoğunluğu Türkiye’yi askeri ve teknolojik anlamda yeterliliklerini artırarak savunmacı güvenlik anlayışı yerine bölgesel sorunlarda ulusal çıkarları açısından daha aktif rol almaya eğilimli bir güvenlik anlayışına yönelmiştir. Terör kaynaklı sorunlar, Suriye, enerji politikaları ve Libya ölçekli şekillenen güvenlik stratejisinin yürütülmesinde temel dayanak noktası olan savunma sanayinin geliştirilmesi, terör ve asimetrik savaş anlamında Türkiye’nin elini güçlendirmekteyken, bölgesel güçlerin oluşturduğu gerilimlerin gündün güne tırmandığı değişken bir seyri olan Doğu Akdeniz’de de kendisine avantajlı bir konum bulmasına olanak sağlamaktadır.

Ulusal bütünlüğüne yönelik bir terör örgütü olarak PKK’nın 2015 itibariyle yurtiçi hareket kabiliyetini oldukça kısıtlamış bulunan Türkiye, örgütün Suriye uzantılarının yapılaşmalarına yönelik alansal yayılımını durdurmak amacıyla sınırları ötesinde Fırat Kalkanı operasyonu ve örgütün geriletilmesi amacıyla Zeytin Dalı ve Barış Pınarı gibi operasyonlar gerçekleştirmiştir. Sınır ötesi terör yapılanmalarına karşı yürüttüğü bu operasyonlarda müşterek muharip unsurları ve teknolojik savunma araçlarının aktif bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Türkiye’nin savunma sanayisinde gerçekleştirdiği yatırımlar ve sınırları ötesinde izlediği askeri aktivizm politikaları 10 gerek Suriye kaynaklı asimetrik tehditlerle mücadele açısından gerekse de Doğu Akdeniz’de ortaya çıkması muhtemel tehditler karşısında zaruri bir hale gelmektedir (Raza, 2015: 328-330).

Bir tarafta PKK ve DEAŞ ile mücadele kapsamında Kuzey Irak'ta on farklı askeri üssünde yaklaşık 2500 askeri bulunan Türkiye'nin diğer taraftan da Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Mısır ve İsrail tarafından denizden sınırlama politikalarına karşı

---

¹⁰ Afrika'da özellikle yardım programlarıyla başlayan aktivist politikalar içerisinde Somali'deki üs ve Katar'da kurulan birleşik müşterek kuvvetler komutanlığı karargâhı askeri aktivizmin en açık örnekleridir.

bölgede askeri varlığını kuvvetlendirici dengeleyici rolünü arttırmaya çalışmaktadır (“Turkey sets up largest overseas army”, 2017). Bu kapsamda, İHA ve SİHA sistemleri (insanlı/insansız hava araçları), MİLGEM (Milli Gemi), MİLDEN (Milli Denizaltı) ve Atmaca gemi savar füzeler gibi projeler ile askeri üstünlüğü sağlamaya yönelik savunma sanayi yatırımları ile Türkiye'nin gerek terörle mücadeleyi aktif bir şekilde sürdürmek gerek de daha sağlam müttefiklik ilişkileri geliştirmek amacıyla askeri yatırımlarına ivme kazandıracağı öngörülmektedir.

2016 senesinde Fırat Kalkanı operasyonu ile birlikte ulusal çıkarları doğrultusunda güvenlik odaklı durumlarda “gerekli olduğunda askeri güç kullanma” ilkesini benimsemiş olan Türkiye'nin Kıbrıs Harekâtı'nın ardından bir ilk olarak geleneksel dış politikasının dışına çıktığı görülmektedir. Nitekim yeni güvenlik konsepti doğrultusunda Türkiye'nin bölgesel güvenlik stratejisini yeniden şekillendirmeye başlaması, yalnızca sınırlarındaki terör yoğunluğu açısından geçerli bir durum olmamış, aynı zamanda Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Balkanlarda yaşanan istikrarsızlıklar anlamında da bölgesel krizlerde doğrudan rol alma şeklinde bir hedefe giden yolu açmıştır (“Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konsepti”, 2016). Türkiye Doğu Akdeniz'de tek yanlı hidrokarbon araştırmaları ve Doğu Akdeniz Gaz Forumu gibi girişimler ile izole edilmeye çalışılmaktaysa da Libya ile gerçekleştirdiği mutabakatla diplomasinin yanında Mavi Vatan Tatbikatı¹¹ ve Akdeniz Kalkanı Harekâtı¹² ile caydırıcılığa yönelik stratejiler de izlemiştir ('Mavi Vatan'daki dev tatbikat, 2019). Doğu Akdeniz Gaz Forumu birliği karşısında Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile 27 Kasım 2019'da “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması” ve “Güvenlik ve Askeri İşbirliği” alanlarda anlaşmaya varmıştır (“Türkiye-Libya Siyasi İlişkileri”, 2020). Bu strateji kapsamında konuşlandırılan yeni hava savunma sistemleri ile UMH askerleri Hafter'e karşı önemli askeri başarılar elde etmiştir. Askeri anlamda bölgede varlığını sürdürmek isteyen Türkiye'nin MİLGEM projesi ile hizmete giren TCG Kınalıada ve bu gemiye yerleştirilen Atmaca gemisavar füzeleri gibi savaş kapasitesini artıran ekipmanlar ile askeri gücünü kullanması bölgede söz sahibi olmak isteğini ortaya koymaktadır.

---

¹¹Mavi Vatan Tatbikatına 13 fırkateyn, 6 korvet, 16 hücumbot, 7 denizaltı, 7 mayın avlama gemisi, 17 yardımcı sınıf gemi, 14 karakol gemisi, 22 çıkarma gemisi, bir eğitim gemisi olmak üzere toplam 103 gemi katılmıştır.

¹²Bu Harekât, 01 Nisan 2006 tarihinden itibaren anakaradan 179 mil açıktaki (yaklaşık 300km) icra edilmektedir.

Uluslararası sistemde devletlerarası ilişkilerin küresel belirsizliklerin gölgesinde şekil aldığı günümüzde NATO'nun güneyinin güvenlik anahtarı olarak görülen Türkiye ile ABD müttefikliğinin çerçevesini Soğuk Savaş parametreleri ötesinde yeniden çizmek gerekmektedir. Farklılaşan tehdit ve güvenlik algılamaları çerçevesinde devletlerarası ilişkilerde işbirliği fırsatlarının yanında çıkar çatışmalarının da yaşandığı sistem içerisinde çıkarları gereği farklı aktörlerle işbirliği kurma yolunda ilerleyen Türkiye'nin siyasi ve askeri hamleleri eksen kaymasından ziyade daha yeni bir dış politika fikriyatı ile ilişkili görülebilmektedir. Bu sebeptir ki; Suriye'de oluşturulması istenen güvenli bölgeye yönelik tutum ve PKK/YPG'ye yönelik askeri yardımlara devam edilmesi meselesi ABD Türkiye arasındaki ikili ilişkilerde güvensizliğe dönük bir temel ortaya çıkarmaktayken, Türkiye'nin Rusya'dan aldığı S-400 hava savunma sistemleri krizi ilişkilerde kırılğan bir zemin meydana getirmektedir (Askerov, 2018: 93-94). Türkiye'nin sürekli bir şekilde yaptırımlar ile tehdit edilmesi, F35 programından çıkarılması ve Amerikan Senatosunun sözde Ermeni Soykırımını tanımaya yönelik hamleleri Türk tarafından bakıldığında Türk-Amerikan stratejik müttefikliğini ortadan kaldırmaya yönelik adımlar şeklinde görülebilmektedir. Öyle ki Türkiye'nin tehdit ve güvenlik algılamalarının yanı sıra Ortadoğu jeopolitiğinin ABD ile olan müttefiklik ilişkilerinden bağımsız değerlendirilemeyeceği düşünüldüğünde tarihinin en sancılı dönemini geçiren Türk Amerikan ilişkilerinin güven perspektifinde yeniden değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Türkiye'nin PKK ile mücadelesinde artık ayrı bir noktada düşünülemeyecek olan Suriye'deki yapılanmada, ABD'nin yoğun bir şekilde silahlandığı PKK uzantısı YPG ile mücadelesini bilhassa İHA ve SİHA'lar ile desteklenen askeri-istihbarat faaliyetleriyle sürdürdüğü görülmektedir. Türkiye'nin neredeyse kırk yıla yakın bir süredir mücadele ettiği bir terör örgütüne stratejik gerekçeler öne sürerek silah ve mühimmat desteğinin yapılması ve terör elebaşlarının resmen muhatap görülmesi ABD Türkiye ilişkileri açısından yalnızca dönemsel değil yapısal anlamda da bir kırılma noktasına geldiğini işaret etmektedir. Türkiye ile ilişkilerinde Soğuk Savaştan bu yana asimetrik bir ilişki modeli sürdüren ABD'nin, Türkiye'ye yönelik S400 alımlarıyla ilgili uygulamaya koyacağını iddia ettiği yaptırımlar, Kıbrıs Barış harekâtı sürecini akıllara getirmektedir (Larabee, 2010: 5-6). Türkiye'nin bir müttefik ambargosu ile karşı karşıya kaldığı yıllar olan Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde karşılaştığına benzer bir şekilde son dönemlerde

izlemekte olduğu çıkarları doğrultusunda bağımsız hareket etme politikası müttefikleriyle olan güvenlik anlayışlarındaki farklılaşmaları da yeniden gün yüzüne çıkarmaktadır. Bilhassa 15 Temmuz darbe girişimi sonrası FETÖ elebaşını iade sürecini zora sokan ABD'nin bu tavrı, Türk tarafının güvenlik endişelerini yok sayarak, Türkiye ile ilişkilerinde gergin bir zemin meydana getirmiştir. Bunun yanı sıra ABD'nin Suriye Krizi hususundaki belirsiz politikaları ve Türk tarafının bölge istikrarı açısından sunduğu çözüm önerilerine karşı belirsiz tavrının yanında PKK uzantısı olan terör örgütlerine silah yardımı yapması ile ilişkilerdeki kriz doruk noktasına ulaşmıştır.

Suriye meselesinin yanı sıra Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktası olan Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminde çıkarılmak istenen Türkiye'nin ulusal çıkarları karşısında Washington'un hamleleri müttefiklik sorunsalı yönünde kafalarda soru işaretleri yaratmayı sürdürmektedir. Öyle ki Kızıldeniz'den geçerek Doğu Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşan Deniz İpek Yolu projesinde ABD başta olmak üzere Batılı devletlerin Çin karşısında bölgede varlık gösterebilmek adına hamlelerinde Doğu Akdeniz gazının güvenliği üst perdesinde şekillenen Akdeniz kontrolü planında¹³ Türkiye'nin dahlinin çok da dikkate alınmadığı görülmektedir (Stergiou, 2019:11). GKRK ve Yunanistan'ın bölgede deniz yetki alanını genişletmeye yönelik girişimleri daha çok Anadolu'dan Rodos ve Meis adaları ile çizdiği hattın¹⁴ güneyindeki bölümleri Mısır ile gerçekleştireceği antlaşmalar ile Münhasır Ekonomik Bölge ilan etmeye yönelik olmaktadır (UN Law of the Sea Bulletin, 2004). Bu plan çerçevesinde bakıldığında Türkiye'nin kıta sahanlığı ve MEB alanı Antalya Körfezi ile sınırlı kalması Türk tarafı açısından temel sorun olarak görülmüştür. Doğu Akdeniz'deki doğal kaynakların hakkaniyetli bir şekilde paylaşılması gerekçesi ile Türkiye bu bölgede meydana gelen Yunanistan-Mısır-GKRK-İsrail ortaklı dışlayıcı ittifakına yönelik öncelikle gerçekleştirdiği sözlü uyarılarının ardından ulusal çıkarlarını koruma sebebine dayanarak 2019 senesinde sismik arama ve sondaj gemilerini Kıbrıs açıklarına göndermiştir. Ancak Haziran 2019'da Yavuz sondaj gemisinin Akdeniz'e açılmasını ABD Dışişleri Bakanlığınca provokatif bir adım olarak değerlendirmesi, NATO görev

---

¹³ Türkiye, Suriye ve Lübnan delegasyonunun dahil edilmediği bir oluşum olarak, 2019 Ocak'ta Mısır, GKRK, Yunanistan, İsrail, İtalya ve Ürdünlü otoriteler bölgedeki kaynakların geliştirilmesi ile ilgili diyalogları artırmak ve bir işbirliği şemsiyesi altında toplanmak amacıyla Kahire'de Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun kuruluşu için bir araya gelmişlerdir.

¹⁴ Yunanistan'ın bu hattı çizirken "Rodos Adası ve Meis Adalar gurubunun da ana karalar gibi deniz alanlarına sahiptir" temel iddiası söz konusudur.

gücü kapsamındaki sorumluluklarının ötesinde bölgesindeki istikrarı korunmasına yönelik adımları bulunan Türkiye ile müttefiklik ilişkilerine zarar verici ifadeler olarak gündeme gelmiştir ('Turkey escalates provocations', 2019).

Kasım 2019'a gelindiğinde ise Türkiye'nin BM tarafından Libya'nın meşru hükümeti olarak tanınan Ulusal Mutabakat hükümeti (UMH) ile gerçekleştirdiği 'Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakat muhtırası' Doğu Akdeniz'deki enerji satrancında en önemli hamle olmuştur. Yine aynı gün imzalanan Libya ve Türkiye Güvenlik ve Askeri İşbirliği mutabakat muhtırası gereği Türkiye'nin gerektiğinde Libya'ya asker göndermesi gündeme gelmiştir ("Libya conflict", 2020). Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki menfaatlerinden vazgeçilmeyeceğine dair bu adımların hem Akdeniz'deki dışlayıcı ittifak hem de bu ittifakı koşulsuz şartsız destekleme eğiliminde olan ABD ve AB tarafından olumlu görülebilmektedir. Nitekim 18 Aralık 2019'da ABD-Libya ekonomik işbirliği toplantısına hem Libya Cumhurbaşkanlığı temsilcilerini hem de karşı taraftaki Halife Hafter yanlısı meclis üyelerini davet eden ABD'nin UMH karşıtı Halife Hafter yanlısı tutumlarına bakıldığında Türkiye ile Suriye sonrası bir diğer kriz noktasının Akdeniz olacağı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Nitekim 20 Aralık 2019'da ABD Başkanı Donald Trump'ın imzaladığı Doğu Akdeniz Güvenlik ve İşbirliği Ortaklığı Yasası'na göre ABD-İsrail-Yunanistan ve GKRK arasında bölgede enerji ve güvenliğe yönelik işbirliğinin artırılmasına karar verilmektedir (Congressional Budget Office, 2019). Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığının Rusya'dan silah temin eden Hafter güçlerine karşı silah ve destek arayışında bulunan UMH'nin bu çabalarını olumsuz gördüğü ve Libya'ya yönelik askeri yardımların bölgedeki çözüme yönelik süreci baltalayacağı yönünde ifadeleri bulunmaktadır (Allinson and Hussein, 2019). Bu kapsamda Türkiye ve UMH arasında imzalanan mutabakatı faydasız ve provokatif gören ABD meseleyi daha çok Türkiye'nin karşısındaki ittifak ekseninde ele alan basın ve düşünce kuruluşlarının etkisindeki haber ve açıklamalar ile Yunanistan, Mısır ve AB'nin endişeleri odağında ele almaktadır (Ortagus, 2019). Batı kaynaklı yayın organlarındaki yansımalar ile Libya Türkiye Anlaşmasını ABD açısından Libya'daki karışıklıkları artıracığı yönünde yorumlamaktayken bu yayın organlarının yanında düşünce kuruluşlarının da aynı perspektiften olayları izlediği görülmektedir ("Idlib to Tripoli": 2020).

Bölgenin istikrara kavuşması anlamında kilit bir ülke konumundaki Türkiye'nin bölgedeki denklemleri yeniden şekillendirmek anlamında saha hakimiyetinin artırılması önem arz etmektedir. Bölgesindeki denklemleri değiştirmek adına giriştiği diplomatik adımların yanı sıra fiilen sahada yer alan taktik ve stratejik müdahale kabiliyeti ile üstünlüğü eline geçiren bir konumda yer almasına yönelik hamleler gerçekleştirilmektedir. Doğu Akdeniz anlamında Libya ile varılan mutabakatın hemen akabinde KKTC ile gerçekleştirilen İHA hamlesi Türkiye'nin jeostratejik hamle yeteneğini de güçlendirmektedir. Öyle ki KKTC Bakanlar Kurulu kararı ile Geçitkale havaalanının Türk İHA'larına açılması girişimi (KKTC Bakanlar Kurulu kararı, 2020) Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridinde sahip olan bir ülke olarak Türkiye'nin bölgesinde gerçekleşebileceği öngörülen bir takım oldubittiler karşısında izlediği stratejik hamleler şeklinde yorumlanabilmektedir.

Suriye Krizi ve Akdeniz eksenli askeri ve jeopolitik gelişmeler Türkiye'nin ulusal güvenlik stratejileri açısından temel konular olarak ajandasında yerini almaktadır. Güvenlik anlamında Rusya ve ABD eksenli tırmanışlara geçilen bu konular Türkiye'nin bölgesel jeopolitik ortam ve dış politik gündeminin temel kriz konuları olmakla birlikte güvenlik öncelikleri noktasında merkezde yer alan meseleler halini almıştır. Bir yandan başta ABD olmak üzere küresel aktörlerin müdahil olduğu bölgesel sorunlarla mücadele etmeye çalışan Türkiye diğer yandan da kendi ulusal güvenlik stratejisini yürürlüğe koyma çalışmaları sürdürmektedir.

5. SONUÇ

Gerek ülke güvenliğinin sağlanması için gerekli savunma sistemlerinin temin edilmesi gerekse de ülke iç kaynaklarından temin edilen savunma ihtiyaçları ile bilim, teknoloji ve sanayi yeteneklerinin artırılması savunma sanayinin ulusal anlamda gelişmesine bağlıdır. Savunma sanayi anlamında bakıldığında Türkiye'nin bu alandaki ivmesi ve yeteneklerinin gelişimi açısından ulusal güvenlik politikaları ve algılarındaki dönüşümün eşgüdümlü bir şekilde ilerlemekte olduğu görülmektedir. Bu dönüşüm incelendiğinde; Türkiye'nin uluslararası sistemdeki değişen rolü, savunma sanayiindeki gelişimi ile doğrudan bağlantılı bir düzlemde ilerlemektedir.

Türkiye Soğuk Savaş sonrası değişen dünyada güvenlik harcamalarında gerçekleşen azalma eğilimlerine rağmen yaşadığı coğrafyanın olumsuz etkileri ve dış yardımların azalması noktasında savunma harcamalarını artırmak durumunda kalan bir ülke konumunda olmuştur. Sovyet tehdidinin karşısında büyük miktarlarda silah ve teçhizat tedarik etme eğilimi sebebiyle TSK'nın modernizasyonu anlamında olumlu bir politika izlenmiş olsa da eğitim ve lojistik olarak kendi kendine yetme anlamında sıkıntılarla yüz yüze kalınmış olduğu görülmektedir.

ABD ile 12 Temmuz 1947 tarihinde imzalanan askeri yardım anlaşması gereği edindiği askeri teçhizatların yanında dahil edildiği NATO üyeliği ile doktrinel anlamda da Transatlantik müttefikine ayak uyduran Türkiye, ulusal savunma sanayinin önemini Kıbrıs Harekâtı sırasında karşılaştığı 1964 Johnson Mektubu ile oldukça net bir biçimde tecrübe etmiştir. Askeri anlamda sınırlandırılmış ve ambargoya maruz bırakılmış bir NATO ülkesi olarak, askeri teçhizatlarının tamamını ithal etme zorunluluğu Türk kamuoyunda ulusal çıkarlarını korumaya yönelik savunma sanayi faaliyetlerini bir zaruret olarak ortaya çıkarmaktaysa da ekonomik sıkıntılar ve siyasal istikrarsızlık bu alanda ilerlemelere engel teşkil etmiştir. Bu durum 1985 Savunma Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (SAGEB) kurulmasına kadar böyle devam etmiş, bu tarihten sonra 2000'lere gelinceye değin savunma alanında altyapı faaliyetlerinin kurulması ve tecrübe kazanımı şeklinde sürmüştür.

Yaklaşık son 15 senedir savunma sanayi anlamında önemli bir atılım gerçekleştiren Türkiye toplum hafızasında yer alan silah ambargolarının yarattığı endişeli durumu bir daha yaşamamak adına savunma sanayinde millileşmeye dönük bir yol izlemeyi tercih etmiştir. Ana yüklenicilerin yerli firmalardan oluştuğu bu yeni dönemde tamamlanan muharebe tankı, keşif helikopterleri ve milli gemi projeleri ile TSK'nın ihtiyaçlarına yönelik araç gereç ve teçhizatın üretimine yönelik projelere ağırlık verilmeye başlanmıştır. NATO üyesi ülkeler arasında savunma harcamaları anlamında üst sıralarda yer alan Türkiye, kısa vadede aldığı savunma sanayinde yerleşme hamleleri ile uzun vadede karşılaşılabileceği bölgesel rekabeti karşılayabilmek anlamında önemli bir yol kat etmiştir. Bilhassa 15 Temmuz Darbe girişiminin ardından gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar ile Türkiye'nin savunma sanayindeki proje çıktıları test edilmiş ve sahadaki ihtiyaçlara yönelik yeni projelerde planlanma aşamasına geçildiği duyurulmuştur. Bu aşamada savunma stratejileri anlamında devam eden süreçte mevcut

ekipmanların geliştirilmesi, seri üretiminin sağlanması, yedek parça ve bakımına yönelik ihtiyaçların temini şeklinde projelerin sürdürülebilirliği hususlarının dikkate alınması önem arz etmektedir.

2016 itibariyle ihracat rakamlarında artış gözlenen Türkiye'nin savunma sanayi teknolojilerindeki gelişimin etkisi, başta Doğu Akdeniz'de Libya olmak üzere Katar ve Somali'de askeri personel eğitimi ve teçhizat desteğine yönelik işbirliği faaliyetlerinin artmasının arka planında yer aldığı düşünülmektedir. Bölgesel işbirliğinin yanı sıra ulusal güvenliği noktasında Türkiye'nin Rusya'dan temin ettiği S400 hava savunma ve ortak üretim sistemleri hamleleri genel anlamda Batı ittifakı özelde de ABD ile ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ulusal güvenlik yapılanmasında gerekli teçhizat ve sistemleri bir NATO ülkesi olarak Rusya'dan temin etme noktasında artık yalnızca alıcı değil üretici olma noktasında da dahil olmak isteyen Türkiye'nin bu stratejik hamlesi silah pazarında ABD'nin tek tercih olmayabileceğini ortaya koyan eylemler şeklinde yorumlanabilmektedir.

Nitekim Arap Baharı ile başlayan siyasal belirsizliğin yarattığı güvenlik problemleri ve Doğu Akdeniz'de keşfedilen yeni enerji kaynakları ve büyük güçlerin bölgeye müdahalesi ile devam eden süreçte Türkiye bölgesel etkinliğini artırmak, sınır güvenliğini sağlamak ve Ortadoğu'nun bir devamı olarak Doğu Akdeniz'deki mevcut haklarını en iyi şekilde korumak niyetindedir. Arap Baharı sürecindeki tutumunun yanı sıra İsrail Türkiye ilişkilerindeki olumsuz gidişatın da etkisiyle bölgede sarsılan Amerikan stratejisi belirsizliğini Suriye politikası ile hat safhada göstermiştir (Görmüş ve Özel, 2018:135). Önceliğini DEAŞ'la mücadeleye veren ABD bu mücadelesinde işbirliği yaptığı PKK/PYD terör örgütü hem Türkiye'nin sınır bütünlüğüne bir tehlike yaratmakla kalmamış aynı zamanda da bölgede bir vekalet savaşı başlatmıştır (Oğuz ve Çelik, 2018: 54). Bölge çıkarlarını İsrail ile ilişkileri ve Kürt gruplar ile ilişkilendiren ABD karşısında böylesi bir güvenlik ortamında Türkiye'nin hem Doğu Akdeniz'de hem de Suriye'deki ulusal çıkarlarını korumak adına bölgesel anlamda farklı stratejik işbirliklerine ve savunma teknolojileri anlamında dışa bağımlılığını en aza indirmeyi hedefleyen projelere yönelmekte olduğu görülmektedir.

Netice itibariyle uluslararası hukuktan kaynaklanan hakların korunması ve topraklarına yönelik terör unsurlarının önlenmesi anlamında Türkiye'nin süreç içerisinde

aktif bir rol oynaması beklenmektedir. Bu anlamda bölgesindeki deniz yetki alanları ve sınır güvenliği hususundaki krizler karşısında Türk savunma sanayinin millileşmeye yönelik hareketlere daha fazla ağırlık vermesi gerekmektedir. Değişen sistemi iyi okumak anlamında, Türk savunma sanayisi, insansız hava aracı uydu/uzay teknolojisi ve füze sistemleri gibi yeni nesil savaş araçları için gerekli teknik altyapı çalışmalarını yürütürken TSK, SSM ve özel şirketler gibi uygulayıcıların yanı sıra niversite desteği ile dışa bağımlılığı ortadan kaldırmaya birincil öncelik vermelidir.

KAYNAKÇA

- Armaoğlu, Fahir (1991). Belgelerle Türk Amerikan Münasebetleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Askerov, Ali (2018). Contemporary Russo–Turkish Relations: From Crisis to Cooperation, Rowman&Littlefield.
- Ataöv, Türkkaya (1965). Turkish Foreign Policy 1939-1945, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Baylis, John (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 5 (18), 69-85.
- Birdişi, Fikret (2017). Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram, Teori, Uygulama, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Challener, Richard D.(1986). “Didthe ‘hidden hand’ leadership make any difference?” Norman A. Graebner (ed.), The national security, Its theory and practice, 1945-1960, Oxford University Press, Oxford
- “Dünden Bugüne ANKA”, TUSASMAG, Türk Ulusal Havacılık Sanayi Kurum İçi İletişim Dergisi, Sayı:110Mayıs-Haziran 2019, Ankara, ss.31-35. <https://dergi.tai.com.tr/>(Erişim Tarihi:12.05.2020)
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Akdeniz Kalkanı Harekatı https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=28 (Erişim tarihi:31.05.2020)
- Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019 07/10/2019 116th CONGRESS/ 1st Session, Calendar No. 142, S. 1102 <https://www.cbo.gov/system/files/2019-09/s1102.pdf>(Erişim tarihi:30.05.2020)
- Genç, Durmuş (2019). 'Mavi Vatan'daki dev tatbikat göz kamaştırdı.' <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mavi-vatandaki-dev-tatbikat-goz-kamastirdi/1411433> (Erişim tarihi:31.05.2020)
- Görmüş, Evrim, Soli Özel (2018). “US Policies Adrift in a Levant in Turmoil”, Uluslararası İlişkiler, 15(60), 135- 150.
- Hathaway, Oona A. And Scott J. Shapiro (2017). The Internationalists: How a Radical Plan to Outlaw War Remade the World, Simonand Schuster, NewYork.
- Heron anlaşmasında çatlak, İHA, 2009. <https://www.iha.com.tr/haber-heron-anlasmasinda-catlak-71336/>(Erişim Tarihi:19.05.2020)
- Idlib to Tripoli: Turkey moves to dominate eastern Mediterranean, 26.05.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/may/26/from-idlib-to-tripoli-turkeys-grab-for-influence-in-libya>(Erişim tarihi:04.06.2020)
- Kayar, Mustafa (2003). Türk Amerikan İlişkilerinde Irak Sorunu, Birinci Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Yayın No:75, İstanbul.
- Krause, Keith (1995). Arms and the State: Patterns of Military Production and Trade ,Cambridge University Press, Cambridge.
- KKTC Bakanlar Kurulu kararı ile Geçitkale havaalanının Türk İHA'larına açılması, <https://www.savunmasanayi.org/kktcye-ihave-siha-konuslandirilacak/> (Erişim tarihi:01.06.2020)

- Krepinevich, Andrew F. (1994). "Cavalry to Computer: The Pattern of Military Revolutions", National Interest, 37, 30-42.
- Knutsen, Torbjorn L. (2015). Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi, Açılım Kitap, İstanbul.
- Larabee, Stephen(2010). Troubled Partnership: US- Turkish Relation in an Era of Global Geopolitical Change , RAND Cooperation, Washington D.C.,
- Libya conflict: Turkey sends troops to shore up UN-backed government, <https://www.bbc.com/news/world-africa-51003034> (Erişim tarihi:04.06.2020)
- Millî Savunma Bakanı Hulusi AKAR'ın IDEF 2019 Mesajı, 30 Nisan 2019, <https://www.savunmahaber.com/milli-savunma-bakani-hulusi-akar-in-idef-2019-mesaji/>(Erişim tarihi: 20.05.2020)
- Morgan Ortagus, Turkish Drilling in Cypriot-claimed Waters, May 5, 2019, <https://www.state.gov/turkish-drilling-in-cypriot-waters/> (Erişim tarihi:01.06.2020)
- Oğuz, Şafak, Kadir Ertaç Çelik(2018). "Conflict in Syria: Is It A Proxy Warfare?", Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 2(2), 44-69.
- Örenç, Ali Fuat (2013). "Deniz Kuvvetleri ve Deniz Harp Sanayi ", Dünya Savaş Tarihi: Osmanlı Askeri Tarihi-Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918 , (ed. Gültekin Yıldız), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Pamuk, Şevket (2014). Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi: Büyüme, Kurumlar Ve Bölüşüm, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Raza, Ahmed (2015). Turkey's Foreign Aid Programmes and Its Foreign Policy Activism in Africa, Mujib Alam(ed.), Perspectives on Turkey's Multi-Regional Role in the 21st Century, KW Publishers, New Delhi.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, Cilt: 32, 8 Mart 1950, s. 1174; Resmi Gazete, Sayı No: 7457.<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7457.pdf> (Erişim tarihi: 20.05.2020)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Müsteşarlığı, "2018-2022 Savunma Sanayi Sektörel Strateji Dokümanı", https://www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/MyContents/F_20180626095928654133.pdf (Erişim tarihi:15.05.2020)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığı, "Stratejik Plan 2019-2023", https://www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/MyContents/V_20191213172155589241.pdf (Erişim tarihi:15.05.2020)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığı, "Yıllık Faaliyet Raporu 2019",https://www.ssb.gov.tr/Images/Uploads/MyContents/V_20200324162051501815.pdf (Erişim tarihi:15.05.2020)
- TC Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Denizaltı Projeleri, https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=75 (Erişim: 19.05.2020)
- TC Cumhurbaşkanlığı, (2016). "Türkiye'nin Yeni Güvenlik Konsepti" Konferansında Yaptıkları Konuşma, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/61114/turkiyenin-yeni-guvenlik-konsepti-konferansinda-yaptiklari-konusma> (2016) (Erişim Tarihi:27.05.2020)

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığı, Kara Araçları- Projeler, <https://www.ssb.gov.tr/Website/contentlist.aspx?PageID=87&LangID=1> (Erişim tarihi:27.05.2020)
- TSSPSE (Türk Savunma Sanayi Politikası ve Stratejisi Esasları), 98/11173, Resmi Gazete, 23378. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23378.pdf> (Erişim tarihi: 27.05.2020)
- Türk Havacılık Uzak Sanayi, <https://www.tusas.com/urun/hurkus> (Erişim Tarihi:19.05.2020)
- Türk Savunma Sanayisinin 2019 Yılı Verileri, <http://www.sasad.org.tr/uploaded/Turk-Savunma-Sanayisinin-2019-Yili-Verileri.pdf> (Erişim tarihi: 18.05.2020)
- Türk Savunma Sanayinin 2016 Yılı Performansı, <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=48&LangID=1> (Erişim tarihi: 18.05.2020)
- TURKSAT, Uydu Projeleri (2020). <https://www.turksat.com.tr/tr/uydu/uydu-projeleri> (Erişim tarihi:27.05.2020)
- Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı, Tarihçe, <https://www.tskgv.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce> (Erişim tarihi: 20.05.2020)
- TÜSİAD, 2001, Savunma Tedarik Kanunu Önerisi, Bölüm.1, İstanbul, 2001, s.15.
- 'Turkey escalates provocations' in East Med drilling program <https://www.dw.com/en/turkey-escalates-provocations-in-eastmed-drilling-program/a-51309775> (Erişim tarihi: 12.05.2020)
- “Turkey sets up largest overseas army base in Somalia”, Aljazeera, 2017. <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/1/turkey-sets-up-largest-overseas-army-base-in-somalia> (Erişim Tarihi:29.05.2020)
- Türkiye - Libya Siyasi İlişkileri <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-libya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim tarihi:04.06.2020)
- Tom Allinson, Mahmoud Hussein, Turkey-Libya maritime deal triggers Mediterranean tensions, <https://www.dw.com/en/turkey-libya-maritime-deal-triggers-mediterranean-tensions/a-51477783> (Erişim tarihi: 04.06.2020)
- Stockholm International Peace Research Institute, (2017). http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php (Erişim tarihi: 14.06.2020)
- STM, MiLGEM Projesi, <https://www.stm.com.tr/tr/urunler/milgem> (Erişim tarihi: 14.06.2020)
- Stergiou, Andreas “Geopolitics and Energy Security in the Eastern Mediterranean: The Formation of new ‘Energy Alliances’”in Tziarras Zenonas(ed.), The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security. Re-imagining the Eastern Mediterranean Series: PCC Report, 3. Nicosia: PRIO CyprusCentre, 2019
- United Nations, Law of the Sea Bulletin, 2004, No. 81.
- Uzak Teknolojileri Araştırma Enstitüsü, Projeler <https://uzay.tubitak.gov.tr/tr/uydu-uzay/gokturk-2> (Erişim Tarihi:27.05.2020)

Wolfers, Arnold (1952). "National Security" as an Ambiguous Symbol, *Political Science Quarterly*, vol. 67(4), 481-502.

EXTENDED SUMMARY

Changing Security Perceptions And Turkish Defense Concept: An Evaluation Of Us-Turkey Relations Framework

Gülşah ÖZDEMİR*

Defense tools that differ with changing and transforming threat perceptions and technology create highly complex structures for states. Considering that it is impossible to have all weapons at the same time and in the same amount, states need to develop defense mechanisms to acquire equipment suitable for their defense strategies. In order to reach the national interests of states and protect their existence, focusing on the right choices is important for the state both in economic and military terms. It is expected for every state that wants to create an independent defense capacity to strengthen the domestic defense industry in order to minimize foreign dependency.

Since the establishment, suffering coup d'états, foreign and domestic interventions, economic and political crisis, Turkey has felt closely the unstable nature of its geography in every period. The fact that it has been exposed to both internal and external threats in every period has brought it to the top of the category of countries with high military defense expenditures. Approaching Western bloc countries in the bipolar order after the Second World War, Turkey continued its defense industry in a foreign-dependent manner in the process that started with military aid from the USA and NATO membership within the Marshall Plan. Although these aids have short-term positive results in terms of defense due to the Soviet threat, they are seen as negative developments that slow down the development of the national defense industry in the long run for Turkey. Indeed, for Turkey, living hard times due to the military embargoes faced by the USA, its ally during the 1974 Cyprus Operation, it has been realized that it should take

---

* Çanakkale Onsekiz Mart University, Institute of Graduate Studies, PhD degree in International Relations Department, g.ozdemir.bld@gmail.com, ORCID No: 0000-0001-8900-2560

strong and long-term steps in the industrial sector. Considering that Turkish defense policies took place largely under the US focus during the military building process, Turkey's pretty late inclusion in to the armament race can be accepted as a necessity of both economic and political interests. In this sense, having modern armed equipment within the scope of the aim of being a deterrent force factor for regional security reasons as well as the national security means a strong Turkish Armed Forces.

The "Turkish Defense Industry Policy and Strategy Principles", which was made a document in the 1990s with the compilation of the studies carried out in the field of defense industry in 1975 and 1988, led to the establishment of various companies and institutions in order to meet military equipment and develop technological products. Public policies, which is a contribution to the development of Turkey's defense and security capabilities and aiming to direct industry, technology and procurement programs and prepare the Turkish Armed Forces for the future war and conflict environments, have been followed.

Considering also Turkey's military equipment import values, in terms of armament, it is seen as a strategy of getting rid of foreign dependency that it has gradually realized over the years. Towards the 2000s, Turkey, meeting the defense needs mostly in the form of ready purchases in the 1990s, tended towards increasing the joint production models. With the policies implemented after 2000 and its orientation towards the domestic production model, there was a noticeable decrease in import rates. Considering the progress of Turkey, being the largest arms importer between 1990 and 1999 as a result of the national arms race, between 2000-2010, it is noticed that it fell to the 10th place in the international ranking.

Significant progress has been made with projects aimed at nationalization efforts at the point of developing the Defense Industry. The participation of domestic companies was supported in order to develop useful equipment and tools in terms of attack, tactics and reconnaissance needed by the armed forces. Armed forces are expected to provide new capabilities with Turkey's regional stability protection in play that role, as well as located multinational strengthen the alliance groups in the potential to gain increased and the mobility flexibility of deterrence.

Because of the recent developments in the domestic defense industry, Turkey, focusing on two points such as military activism in security policies and the development of the national defense industry, gives priority to the issues in the Middle East and Mediterranean due to its location. In an international conjuncture where concepts such as cooperation and alliance cannot be filled in the shadow of regional and global crises, serious security problems were encountered during the crises in Syria and the Mediterranean with both the NATO ally USA and its northern neighbor Russia. This situation, for Turkey, excluded in regional crises, makes critical moves imperative. In an environment where national interests in both Syria and the Eastern Mediterranean are ignored, it is seen that Turkey wants to strengthen his hand politically and diplomatically with rational steps in the face of longstanding conflicts over energy resources in the region.

Actively using joint combat elements and technological defense devices in the operations against cross-border terrorist organizations, Turkey also wants to strengthen its military presence in the region against the maritime restriction policies followed by Greece, the Greek Cypriot Administration, Egypt and Israel. So much so that Turkey should actively pursue the fight against terrorism as well as the desire to increase the orientation towards investments with the purpose of developing a more robust military alliance relationship. Although attempts are being made in the Eastern Mediterranean with initiatives such as unilateral hydrocarbon research and the Eastern Mediterranean Gas Forum, Turkey also followed strategies for deterrence through the Blue Homeland Exercise and Operation Mediterranean Shield, in addition to diplomacy with the agreement with Libya.

In today's world where interstate relations take shape in the shadow of global uncertainties, beyond the framework of the US alliance with Turkey, seen as the security key of NATO's South, it has emerged redraw the parameters of the Cold War requirement. Within the framework of differing threats and security perceptions, it is seen that Turkey's interests should establish cooperation with different actors in a system where conflicts of interest are experienced as well as opportunities for cooperation in interstate relations. Political and military steps taken in this direction should be seen in relation to a new foreign policy understanding beyond being interpreted as an axis shift.

On the one hand, trying to deal with regional problems in which global actors, especially the USA, are involved, Turkey continues its efforts to put its own national security strategy into effect on the other hand. In the sense of stabilization of the region it is important that Turkey as a key country has good relations with the countries of the region and their allies and also increase the dominance of the field in terms of reshaping the equations in the region. In addition to the diplomatic steps, taken to change the equations in its region, being actively involved with the tactical and strategic intervention capability actually on the field strengthens the geostrategic action capability. In this sense, Turkey's momentum with the development of capabilities that capture and shaped foreign policy moves in the defense industry and national security concerns shows progress in the right proportion.